

SEHEMU B**UFAHAMU**

Nchini Kenya, kuna aina nyingi za mimea inayokuzwa. Mimea hii ni kama mibuni, michai, mipamba na mengineo mingi.

Mimea hii hukuzwa katika sehemu mbalimbali. Huwaletea wakulima faida kubwa wanapouza maazao yao. Aidha nchi yetu hupata manufaa ya pesa za kigeni. Pesa hizi hutumiwa kununulia bidhaa mbalimbali ambazo hazipatikani hapa kwetu.

Hebu tutazame mmea wa mpamba. Kutokana na mmea huu tunapata vitu tofauti tofauti kama; mafuta ya kupikia, vitambaa vya nguo, nyuzi za kushonea, chakula cha ng'ombe na hata pamba zinazotumika katika hospitali.

Je, pamba hutengenezwaje hadi ikawa nguo? Ikishavunwa shambani, hupelekwa viwandani. Pamba ikifikishwa viwandani humu, mna mashine kubwa ambazo huipokea na **kuichanuachanua**, huku ikitoa mbegu na uchafu kutoka kwa pamba. Pamba hiyo inapotoka hapo, hupitishwa katika mashine nyingine ambazo huifinyafinya mpaka inakuwa kama blanketi refu la pamba tupu.

Blanketi hiyo hutiwa katika mashine zenye meno ambazo huchana nyuzi hizo za blanketi na kuzifanya namna ya kama nene kidogo. Kamba hiyo hupitishwa kwenye mashine ambazo huigawanya katika nyuzi za unene mbalimbali. Nyuzi zenyewe huwa laini, nyembamba na zingine nene zinazotumiwa kufumia vitambaa nyepesi au vizito.

Vitambaa hivyo baada ya kupitishwa katika mitambo ambayo huvifua ili viwe safi. Kwa hivyo hatuwezi kuwa na vitambaa vya rangi ya aina moja, vitambaa hivi hupitishwa katika mitambo ya kutia rangi na maridadi mbalimbali.

Mwishowe vile vitambaa hukaushwa na kufungwa katika majora tayari kwa kuuziwa wenye maduka. Hivyo basi, wananchi hununua majora hayo na kushona mavazi kama mashati, marinda, suruali na shuka.

Jibu maswali haya

1. Taja mimea mitatu inayokuzwa nchini mwetu iliyotajwa katika kifungu hiki. (Alama 3)

i) _____

ii) _____

iii) _____

2. Nchi hufaidikaje kutokana na mimea hiyo? (Alama 1)

3. Taja faida mbili za pamba. (Alama 2)

(i) _____

(ii) _____

4. Ni hatua gani ya kwanza inayochukuliwa kutengeneza pamba ifikapo kwenye kiwanda? (Alama 1)

5. Ni nyuzi aina gani zinazitengenezwa kufumia nguo nzito na nyepesi? (Alama 1)

6. Kwa nini vitambaa hufuliwa baada ya kufumwa? (Alama 1)

7. Eleza vile tunavyopata vitambaa vya nguo vya aina mbalimbali. (Alama 2)

SEHEMU C : SARUFI (Alama 30)

Soma na ujaze kifungu kifuatacho. Kina nafasi kuanzia 8-14. Jaza kwa kuchagua jibu bora kati ya yale uliyopewa.

Wakenya _____ 8 _____ kwa wingi siku ya _____ 9 _____ kura. Uchaguzi huu ulikuwa _____ 10 _____ kihistoria tangu kupitishwa kwa _____ 11 _____ mpya. Baadhi ya vituo vya kupigia kura vilianza kupata wateja asubuhi na mapema kabla ya jogoo _____ 12 _____ Hata hivyo, vituo hivyo vilistahili _____ 13 _____ kuanzia mwendo wa saa kumi na mbili asubuhi. Wananchi wa _____ 14 _____ ya Kenya walipiga foleni ndefu mchana kutwa ili kuwachagua viongozi wapendao.

8. (watajitokeza, walijitokeza, wanajitokeza, hujitokeza) _____
9. (wupiga, kupigwa, kupigiwa, kupigia) _____
10. (ya, la, cha, wa) _____
11. (kanuni, amri, katiba, sharia) _____
12. (kutetea, kuwika, kubweka, kuvuma) _____
13. (kufunguka, kufunguliwa, kufungwa, kufungulia) _____
14. (taifa, seneti, kaunti, jamhuri) _____

Kuanzia nambari 15-22, chagua jibu sahihi.

15. Wanjaa na Anita walikuwa _____. Walipotayarisha sherehe ya kuzaliwa kwao, walipanga kuita watu ili kuwa _____ habari hizo. (Alama 1)
(pasha, pacha)

16. Wote walioalikwa kwenye _____ waliandikwa kwenye daftari kwa _____
(karamu, kalamu) (alama 1)

17. Wimbo huu unawalaani watu wenye ku _____ vitu vya wenzio.
(imba, iba) (alama 1)

18. Piga mstari kivumishi cha sifa katika sentensi hii. (Alama 1)
Mpishi hodari hupika chakula chenye ladha.

19. Jibu salamu; Alamsiki? _____ (alama 1)
(alamsiki, binuri, alheri)

20. Chagua jibu sahihi; Abiria wamefunga mikanda _____? (alama 1)
(gani, wote, zipi)
21. Tumia "amba" ipasavyo. Zizi _____ limejengwa lithafadhi mbuzi wetu.
(ambazo, ambayo, ambalo) (alama 1)
22. Tegua kitendawili; Nanywa supu na nyama naitupa. _____ (alama 1)
(firigisi, muwa, moto)
23. Kuanzia swali la 23-24, tunga sentensi ukitumia maneno uliyopewa. (Alama 2)
askari

24. mpenzi

25. Chagua kiwakilishi kifaacho
_____ aliniazima kalamu yake jana. (Sisi, Wao, Yeye)
(Alama 1)
26. Akifisha
Ewaa _____ Shule yetu imeshinda katika somo la Sanaa _____. (Alama 2)
(!na .) (?na ,) (.na !)
27. Andika vitu viwili vinavyopatikana katika ngeli ya I-I. (Alama 2)

28. Kamilisha sentensi hii; Pahali _____ patapigwa dawa. (Alama 1)
(huku, humo, petu)
29. Taja sehemu nne za ndani ya mwili. (Alama 4)
(i) _____
(ii) _____
(iii) _____
(iv) _____
30. Tunaposema Faiza ni chiriku. Hii ni fani gani ya lugha? (Alama 2)

SEHEMU YA D: FASIHI**Soma shairi hili kisha ujibu maswali**

Wakati umeshafika, mimea kuitambua,
 Mingi inayesifika, yatupasa kuijua,
 Na matumizi twataka, tupate kuyaelewa,
 Mimea tuisomeni, tuweze kuitambua.

Tuanze na mkahawa, jina jingine mbuni,
 Huo huzaa kahawa, iuzwe ulimwenguni,
 Ambayo yananunuliwa, tena kwa kubwa thamani,
 Mimea tuisomeni, tuweze kuitambua.

Nao huo mpareto, nchini tunakuza,
 Watuzalia pareto, maua ya miujiza,
 Dawa yenye kubwa pato, Kwa mbu kuwafukuza,
 Mimea tuisomeni, tuweze kuitambua.

Pia tusiuschau, mmea wa mzabibu,
 Tuujuwe angalau, ndiye mama wa zabibu,
 Zatumika kwa pilau, au kwenye matibabu,
 Mimea tuisomeni, tuweze kuitambua.

Sote twapenda sukari, chaini inayotiwa,
 Tulijuze vizuri, inayotokana na miwa,
 Mikate hata mahamri, ni kawaida kutiwa,
 Mimea tuisomeni, tuweze kuitambua
 Someni bila dharau, mimea kuitambua,
 Pia kuna mlimau, tusiache kuujuu,
 Mara watupa limau, kwa bei twalinunua,
 Mimea tuisomeni, tuweze kuitambua.

Maswali

31. Shairi hili linahusu nini? (Alama 1)

32. Shairi hili lina beti ngapi? (Alama 1)

33. Andika vina vya kati na vya mwisho katika ubeti wa tatu. (Alama 2)

34. Ubeti wa pili una mizani ngapi? (Alama 2)

35. Andika kibwagizo cha shairi hili. (Alama 1)

36. Hili ni shairi la aina gani? (Alama 1)

37. Mimea ifuatayo huzaa nini? (Alama 2)

a) Mlimau _____

b) Mzabibu _____